

Nordisk navnerenæssance i Danmark

Eggert, Birgit

Published in:
Norna - Rapporter

Publication date:
2008

Document version
Også kaldet Forlagets PDF

Citation for published version (APA):
Eggert, B. (2008). Nordisk navnerenæssance i Danmark: Indledende studier. *Norna - Rapporter*, (84), 113-139.

Nordisk navnerenæssance i Danmark

Indledende studier

Indledning

I september 2004 deltog jeg i NORNAs 34. symposium på Dømmesmoen i Norge. Symposiet handlede om person- og stednavne under den nordiske navnerenæssance. Jeg var den eneste der talte om navnerenæssance i forbindelse med stednavne, men jeg var også den eneste dansker som deltog i symposiet. Derfor blev der ikke holdt noget foredrag om nordisk navnerenæssance med danske personnavne som emne, hvilket derfor også savnes i den trykte rapport fra symposiet (Nedrelid & Schmidt 2005). Det vil jeg råde bod på med denne artikel.

I Danmark er der – mig bekendt – ikke nogen der som det primære formål har undersøgt 1800-tallets opblomstring af nordiske navne, den nordiske navnerenæssance, men den nævnes hist og her i forbindelse med andre undersøgelser. Den undersøgelse jeg vil præsentere her, har da også kun til formål at præsentere nogle indledende studier i emnet. To danske folketællinger fra henholdsvis 1801 og 1845 er nemlig blevet tilgængelige i digital form, og det har gjort det muligt at få et overblik over hvilke navne der har været brugt i slutningen af 1700-tallet, og hvilke der er kommet til i løbet af den første halvdel af 1800-tallet.

Historisk baggrund

Romantikken var fremherskende i Danmark i den første halvdel af 1800-tallet. Man siger almindeligvis at det var Adam Oehlenschläger der skød den i gang da han skrev digtet ”Guldhornene” i 1802 (jf. fx Meldgaard 1997 s. 101), men der findes faktisk også litteratur fra 1700-tallet med det nordiske som emne. Det er fx Sejer Schousbølls oversættelse af Saxo fra 1752 og Johannes Ewalds ”Rolf Krage” og ”Balders Død” fra henholdsvis 1770 og 1775. Men de mest populære blandt romantikkens danske forfattere var nok Adam Oehlenschläger og B. S. Ingemann som tilhører første halvdel af 1800-tallet.

Det var især borgerskabet der læste romantikkens litteratur, og her begyndte man at opkalde sine børn efter de personer man læste om. Således slog de nordiske personnavne tidligere an i byerne end på landet. Landboerne blev siden inspireret dels af byfolkene, dels af folkehøjskolernes dyrkelse af den nordiske oldtid (Sønder-

gaard 1979 s. 185 f.). Den første folkehøjskole i Danmark blev oprettet i Rødding i Sønderjylland i 1844, så de nordiske navne gør sig først rigtig gældende på landet i anden halvdel af 1800-tallet.

Problemstillinger

Det er en kendt sag at mange af de gamle nordiske personnavne i løbet af middelalderen blev afløst af ude fra kommende navne. Derfor er det med god ret at man kalder de nordiske navnes popularitet i 1800-tallet for en renæssance. Vi kan dog ikke være sikre på at de fleste nordiske navne gik fuldstændigt ud af brug i Danmark i tiden mellem middelalderen og 1800-tallet. Det er nemlig en periode som er meget lidt undersøgt, hvilket nok skyldes at der er en enorm kildemængde til perioden, og den er uoverstigelig for de fleste.

De nordiske navnes opblomstring i 1800-tallet er nævnt i flere beskrivelser og undersøgelser af danske personnavne, men aldrig særlig udførligt og altid som et sekundært emne. De vigtigste undersøgelser fra nyere tid som inddrager emnet, er lavet af Eva Villarsen Meldgaard i hendes undersøgelse fra 1965 af navnebrugen i Skast Herred i Vestjylland gennem en 300-årig periode (s. 81 f.) og i hendes disputats fra 1990 hvor hun har undersøgt navnebrugen i København fra 1650–1950 (s. 189 ff.). Det er imidlertid først i 1985 i artiklen ”Regionale og sociale aspekter på dansk fornavneskik i København over for Sydvestjylland omkring år 1900” (s. 93) at Meldgaard – mig bekendt som den første i Danmark – benytter betegnelsen *Den nordiske navnerenæssance*, dog uden at kommentere fænomenet nærmere.

Men hvordan definerer vi egentlig den nordiske navnerenæssance? Er det nok at et navn er af nordisk oprindelse og brugt i 1800-tallet? Skal navnet have været helt væk og ude af brug i hele landet i tiden op til 1800-tallet, eller kan der stadig være tale om navnerenæssance hvis et navn har levet en stille tilværelse i et par sogne i en krog af Danmark? Hvor skal navnene komme fra for at tilhøre den nordiske navnerenæssance? Og hvis navnene har været helt ude af brug, hvor vidste folk så fra at de fandtes, og hvor vidste de fra at der var tale om nordiske navne?

Det er alt sammen spørgsmål som jeg vender tilbage til, for først tager jeg udgangspunkt i den beskrivelse som almindeligvis optræder der hvor de nordiske navnes opblomstring nævnes i dansk navnelitteratur. Det gøres nemmest ved at citere Meldgaards beskrivelse fra bogen ”Navnemode og modenavne” fra 1991 (s. 69):

Det spændende ved Romantikken set med en navneforskers briller er, at danskerne ikke nøjes med at læse om den nordiske oldtid og græde med de unge elskende i Oehlenschlägers tragedier, de opkalder også deres børn efter heltene og heltinderne. Vi får en helt ny navnemode, *Den nordiske navnerenæssance*. Fra Oehlenschlägers tragedier kommer *Axel* og *Valborg*, *Hagbard* og *Signe*, *Olaf*, *Einar*, *Hakon*, *Harald*, *Helge*, *Thora*, *Thyra* og utal-

lige andre nordiske navne. Fra Ingemanns romaner kommer *Carl, Erik, Valdemar, Oluf, Otto, Holger, Aage* og heltinderne *Dagmar, Rigmor, Agnes, Inge, Ingeborg, Ingefred* og *Margrete*. Nogle af navnene bliver populære i Saxos latiniserede former, vi får *Thyra, Viggo* og *Alvilda* i stedet for *Thyrvi, Vigge* og *Alfhild*. Og de få nordiske navne der faktisk har overlevet op gennem tiden, bliver iklædt en gammelnordisk eller nyislandsk sprogdragt, så de næsten ikke er til at kende igen. *Torben* bliver til *Thorbjørn, Esben* til *Asbjørn, Gundel* til *Gunhild* og *Ole* til *Olaf*. Små danske børn bliver døbt *Kjartan, Baldur* og *Ragnhildur*. Den gamle nordiske kæmpe *Starkad* optræder hos Oehenschläger og Pram som *Stærkodder*. Men ham er der heldigvis kun et værtshus og en bugserbåd der er opkaldt efter.

Det vil altså sige at de navne der tilhører den nordiske navnerenæssance, af Meldgaard er defineret som navne på nordiske helte og heltinder som optræder i litteraturen. Herunder også navne som egentlig ikke var nordiske, fx *Agnes* og *Valdemar* af henholdsvis græsk og slavisk oprindelse. Ifølge Meldgaard drejer det sig altså om navne som man gennem litteraturen troede var nordiske.

Den nordiske navnerenæssance er blevet diskuteret meget i hele Norden, men den eneste der – mig bekendt – har formuleret en egentlig definition af de navne det drejer sig om, er den svenske navneforsker Linnea Gustafsson i hendes afhandling ”Novation i norr” fra 2002 (s. 116 f.). Hun har fire punkter:

1. Namn som har funnits under fornnordisk tid, dvs. innan kristendomen kom til Norden.
2. Namn som senere har utvecklats ur ett nordiskt ordforråd, alltså nybildningar.
3. Namn på gudar, kungar, hjältar o.s.v. från den nordiska forntiden.
4. Namn i nationalromantisk, eller göticistisk, litteratur där både författaren och läsaren ansåg, eller trodde, att de namn som användes var fornnordiska.

Selvom Gustafsson således opstiller en relativ klar definition af hvilke navne der indgår i den nordiske navnerenæssance, synes jeg alligevel der er nogle spørgsmål der melder sig. For er det nok at et navn er af nordisk oprindelse og brugt i 1800-tallet? Skal navnet have været helt væk og ude af brug i hele landet i tiden op til 1800-tallet, eller kan der stadig være tale om navnerenæssance hvis et navn har levet en stille tilværelse i en krog af Danmark? Hvis navnene har været helt ude af brug hvor vidste folk så fra at de fandtes, og hvorfra vidste de (eller troede) at der var tale om nordiske navne? Efter min mening er det ikke nok at navnene er af nordisk oprindelse og brugt i 1800-tallet. Hvis vi skal holde fast i at der er tale om en renæssance eller bare en opblomstring, så må de pågældende navne have været ude af brug eller i det mindste have været sjældne i et stykke tid før 1800. Og når navnene kommer i brug igen, så er det ikke nok at der er tale om et

nordisk navn, man skal også kunne sandsynliggøre at folk på den tid har opfattet navnet som nordisk. Det vil sige at de skal kende navnet et eller andet sted fra. Efter min mening er det nemlig ikke nok at man kan påvise et navn på en vikingetidig runesten. For at folk skal have kendt det som et nordisk navn, må det enten være en nydannelse som tilfældigvis er identisk med navnet på runestenen, eller også må runestenen, inklusive navnet, være omtalt et eller andet sted sådan at folk i 1800-tallet har haft adgang til information om stenen, og ad den vej har kendt navnet som et nordisk navn. På sin vis er jeg derfor enig med Gustafsson, hvis man ændrer en lille smule på hendes fire kriterier. Jeg mener nemlig at navnene skal være formidlet på en eller anden måde i samtiden for at man kan anse dem for at tilhøre den nordiske navnerenæssance. For mig at se er navne som tilhører den nordiske navnerenæssance derfor:

1. Nordiske navne der har været fraværende eller sjældne i en periode frem til 1800, og som blev kendt gennem 1800-tallets litteratur. Navnene i denne litteratur kunne være:
 - i. Navne som fandtes i vikingetiden og før, dvs. inden kristendommen kom til Norden.
 - ii. Navne på guder, konger, helte osv. fra den nordiske oldtiden.
 - iii. Navne som både forfatteren og læseren troede var nordiske.
2. Nydannelser med baggrund i navne kendt fra punkt 1, det kunne fx være moveringer.

Navnene skal altså være hentet fra eller inspireret af romantikkens litteratur om den nordiske oldtid. Her mener jeg litteratur i bred forstand, for eksempel romaner og digte, men også tekster som skuespil og avisartikler.

Undersøgelsen

Når den nordiske navnerenæssance ikke har været genstand for en grundig undersøgelse i Danmark, hænger det helt sikkert sammen med kildesituationen. For hvis man vil vide, om et navn har været brugt i en fjern afkrog af Danmark, må man have et materiale som dækker hele den danske befolkning. Det kan man eksempelvis finde i folketællinger, men det er jo et omfattende materiale som består af håndskrevne lister der – mildest talt – ikke er søgbare, se figur 1.

Morten Hansen Hiorth	24	Ugift	Svaneke
Thomas Fisher Boes	27	Ugift	Skanderborg
Peter Halling	29	Ugift	Præstø
Jens Christian Borg	35	Ugift	Kjøbenhavn
Waldemar Seehausen	32	Ugift	Kjøbenhavn
Niels Christensen	17	Ugift	Kjøbenhavn
Gotfred Joachim Nafeseman	16	Ugift	Kjøbenhavn

Fig. 1. Udsnit af side 94 i den håndskrevne folketælling fra 1845 visende en husstand i Silkegade, Købmager kvarter i København (hentet fra Arkivalier Online).

Der er imidlertid et kildeindtastningsprojekt i gang hvor en række mennesker på frivillig basis er ved at indtaste danske folketællinger til en database med navnet Dansk Demografisk Database. Med mange indtastere er der naturligvis en vis fejlprocent, men materialet er korrekturlæst, og det er det bedste vi har til rådighed til en kvantitativ undersøgelse som dækker hele den danske befolkning på et givet tidspunkt. Indtastningen er nået så langt at folketællingerne fra 1801 (FT 1801) og 1845 (FT 1845) er færdige og korrekturlæst, se figur 2. Disse to folketællinger kan fortælle om navnesituationen før romantikken – og dermed navnerenæssancen – havde sit indtog i Danmark, og om navnesituationen efter at romantikken og navnerenæssancen havde eksisteret i en årrække.

Antal faml	Kildenavn	Køn	Alder	Civiltand	Kildefødested
5	Morten Conrad Spiltoft	M	54	Gilt	Kallundborg
5	Morten Hansen Hiorth	M	24	Ugift	Svaneke
5	Thomas Fisher Boes	M	27	Ugift	Skanderborg
5	Peter Halling	M	29	Ugift	Præstø
5	Jens Christian Borg	M	35	Ugift	Kjøbenhavn
5	Waldemar Seehausen	M	32	Ugift	Kjøbenhavn
5	Niels Christensen	M	17	Ugift	Kjøbenhavn
5	Gotfred Joachim Nafeseman	M	16	Ugift	Kjøbenhavn

Antal fundne: 8

Fig. 2. Skærmbillede fra folketællingen 1845 i Dansk Demografisk Database af samme husstand som ses i figur 1.

Man kan søge i de færdigindtastede kilder i Dansk Demografisk Database som findes hos Dansk Data Arkiv under Statens Arkiver på web-adressen <http://ddd.dda.dk/>. På samme hjemmeside kan man for et beskedent beløb købe de færdigindtastede kilder på cd-rom. Databasen er udformet til søgning efter enkeltpersoner, men med cd-rommen i hånden har man også adgang til de bagvedliggende Excell-filer. Jeg har fået trukket alle personers første fornavn ud af begge folketællinger ved hjælp af disse Excell-filer, og det er det materiale min undersøgelse bygger på. Det havde naturligvis været optimalt at undersøge alle de fornavne folk er registreret med, især i lyset af at det var meget moderne med flere fornavne i 1800-tallets Danmark. Det ville imidlertid betyde at man skulle ind og se på hver enkelt person for at vurdere hvad der er fornavne, og hvad der er efternavne. Og med i alt ca. 2 millioner personer i de to folketællinger ville det være en alt for tidsrøvende opgave for denne undersøgelse.

Der er en del fejkilder ved frembringelsen af folketællingerne i den digitale form. Skriverne af originalkilden kan have fejltolket dialektal udtale af navnene, og man kan have normaliseret navnene uden hensyn til for eksempel regionale forskelle. Indtasterne kan lave læse- og tastefejl som korrekturlæserne ikke har fanget. Dertil kommer mere eller mindre ulæselige steder, nogle navne har været helt ulæselige, og andre navne er ledsaget af et spørgsmålstegn i databasen. Ved min egen gennemgang af materialet er der naturligvis usikkerheder i min tolkning af hvilke stavemåder der hører til hvilket navn. Et eksempel er *Valdemar* som har to udbredte stavemåder med *V-* og *W-*, men som også findes med en række andre mere ualmindelige stavemåder, fx *Valtemar*, *Waldemard*, *Waldermar*, *Waldimar*, *Walldemar*, *Wallemar*, *Waltemar*, *Whaldemar* og *Wildemar*. Hvor mange af disse stavemåder skal man regne sammen som ét navn? Det kan være meget svært at afgøre i de enkelte tilfælde, og nogle gange er det umuligt at finde ud af hvilket navn en stavemåde egentlig afspejler, fx ser *Waldermar* ud til at være en sammenblanding af *Walter* og *Valdemar*, og skal man så regne det med det ene eller det andet sted? I det følgende har jeg valgt at fokusere på de hyppigste stavemåder, og ved frekvente navne har jeg udeladt stavemåder som kun findes en eller to gange. Således vil min nedenstående behandling af *Valdemar* kun omhandle stavemåderne *Valdemar* og *Waldemar*.

Materialet

Der er, som nævnt ovenfor, ca. 2 millioner navne i materialet, men så mange leksikalske navne drejer det sig naturligvis ikke om. Der er mange der bærer det samme fornavn, men med de adskillige forskellige stavemåder af de samme navne ender det alligevel med at der er næsten 30.000 forskellige forekomster som jeg har skullet forholde mig til, – og det er når man som jeg kun ser på første fornavn. Blandt de ca. 30.000 forekomster har jeg fundet ca. 2.500 som det efter min vurdering kunne være interessant at se på i forbindelse med den nordiske navnerenæssance.

Det vil sige nordiske navne og navne der i faglitteraturen er blevet knyttet til den nordiske navnerenæssance. De ca. 2.500 forekomster afspejler rundt regnet 450 forskellige personnavne. Hermed mener jeg ikke 450 forskellige leksikalske navne – der er flere end det. Efter min mening er det nemlig oplagt også at se på eventuelle ældre dialektale og særdanske former samt afledninger og moveringer til navnene. Når man ser på for eksempel *Gunhild*, så mener jeg at man også må se på de gamle danske former *Gundel* og *Gonild*, og man må se på afledninger som *Gunelle* og *Gundhilde* samt navneformer med moveringsendelser som *Gondellina* og *Gunildine*. Det skal ikke forstås sådan at jeg mener at navneformer som disse nødvendigvis skal regnes med når man ser på den egentlige renæssance af de nordiske navne. Men navneformer som dem jeg lige har nævnt, fortæller os alligevel noget om brugen og udbredelsen af navnet *Gunhild*.

I nærværende undersøgelse har jeg valgt at fokusere på navne der tidligere er blevet udpeget som tilhørende den nordiske navnerenæssance i 1800-tallet. Det har jeg gjort ved at trække de navne frem som Meldgaard nævner i det ovennævnte citat, plus nogle enkelte navne som hun tilføjer i artiklen Fornavnemoder i Danmark 1820–2020 som er trykt i SAS i 1997. Her tilføjer hun fra Oehlenschläger *Kjartan* og *Gudrun*, samt *Hroar*, og af islandske former tilføjer hun *Gerdur*. Undersøgelsens materiale består således af følgende 37 navne:

Agnes, Alvilda, Asbjørn, Axel, Baldur, Carl, Dagmar, Einar, Eric, Gerdur, Gudrun, Gunhild, Hagbarth, Hakon, Harald, Helge, Holger, Hroar, Inge, Ingeborg, Ingefred, Kjartan, Margrethe, Olaf, Oluf, Otto, Ragnhildur, Rigmor, Signe, Stærkodder, Thora, Thorbjørn, Thyra, Valborg, Valdemar, Viggo og Aage.

Det er naturligtvis ikke for at checke Meldgaard at jeg har valgt at fokusere på disse navne. Vores undersøgelser bygger jo på meget forskelligt materiale, så det er forventeligt med forskellige resultater. Årsagen er at romantikkens litteratur er omfattende, og ved at tage udgangspunkt i de navne Meldgaard nævner, er forfatterne til navnebrugens inspirationskilder identificeret på forhånd. Et identifikationsarbejde som ellers ville være meget tidskrævende.

De 37 navne opfører sig meget forskelligt i min undersøgelse. Nogle af navnene findes stort set ikke i FT 1801, men får et tydeligt opsving i FT 1845. Andre navne findes allerede i FT 1801, men får et tydeligt opsving i FT 1845. Endelig er der nogle navne som enten stagnerer eller ligefrem falder i antal fra den ene folketælling til den anden. I det følgende har jeg derfor inddelt navnene i tre grupper: 1) Navne der viser en egentlig renæssance; 2) Navne som findes i forvejen, men som får en opblomstring; 3) Navne som ikke bliver hyppigere. Inden for hver gruppe har jeg udvalgt et eller flere navne som er blevet undersøgt nærmere således at jeg for disse navne, ud over at se på antallet af navnebærere i FT 1801 og i FT 1845,

også ser på fordelingen af navnebærerne over tid og på deres geografiske udbredelse samt om navnebærerne boede i hovedstaden, de øvrige købstæder eller på landet. Kortet i figur 3 viser det relative forhold mellem antallet af indbyggere i de danske købstæder i første halvdel af 1800-tallet. Det kan med fordel sammenholdes med udbredelseskortene i det følgende.

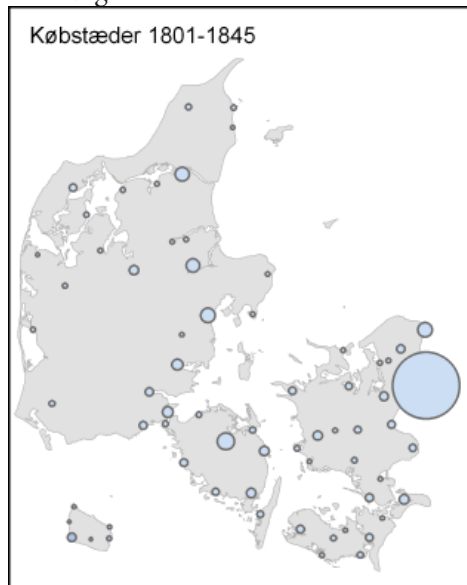

Fig. 3. Fordelingen af købstæder i Danmark i første halvdel af 1800-tallet. Cirklernes størrelse angiver det relative forhold mellem antallet af indbyggere. Kort: Peder Dam 2007.

Navne der viser en egentlig renæssance

En række af de navne Meldgaard nævner, har altså fået en mere eller mindre tydelig renæssance i tiden mellem FT 1801 og FT 1845. Nogle af disse navne har slet ingen forekomster i FT 1801, men nogen eller mange i FT 1845. Andre har nogle få forekomster i FT 1801 og mange i FT 1845. I begge tilfælde er der sket en markant stigning i brugen af navnene i tiden mellem de to folketællinger. Jeg har defineret disse navne, som navne der har ingen eller maks. 20 forekomster i FT 1801 og hvor forekomsten i FT 1845 samtidig er mindst 10 gange større end i FT 1801, se tabel 1.

Både denne og de to øvrige navnegrupper i materialet består af navne som forekommer i meget forskelligt antal, men som relativt set ligner hinanden i udviklingen af antallet af navnebærere fra FT 1801 til FT 1845. Ved behandlingen af materialets navne i det følgende nævnes først en opslagsform efterfulgt af eventuelle øvrige stavemåder i parentes.

	FT 1801		FT 1845
Alvilda (Alvilde)	0	>	117
Baldur (Baldor)	0	>	4
Dagmar	1	>	19
Gudrun	1	>	12
Hagbarth (Hagbard)	0	>	5
Hakon	0	>	6
Harald (Haral, Harral, Harrald)	20	>	723
Thora (Tora)	17	>	1.258
Valdemar (Waldemar)	11	>	687
Viggo (Vigo, Wiggo, Wigo)	0	>	134

Tab. 1. Navne i materialet der viser en egentlig renæssance.

Harald, *Alvilda* og *Viggo* kendes fra Saxos Danmarkshistorie. Saxo er som bekendt skrevet på latin, men er blevet oversat til dansk flere gange. Den første er Anders Sørensen Vedels oversættelse fra 1575, og siden oversatte Sejer Schousbølle den i 1752. Disse to oversættelser har gjort at mange har kendt Saxo og personerne derfra. Men mest betydningsfuld for udbredelsen af Saxo i 1800-tallet er nok N. F. S. Grundtvigs oversættelse fra 1818–22. *Harald* som allerede har 20 navnebærere i FT 1801, kendes desuden fra Oehlenschlägers ”Palnatoke” fra 1809. Navnet stiger voldsomt i brug i tiden mellem de to folketællinger og har 723 navnebærere i FT 1845 fordelt på stavemåderne *Harald*, *Haral*, *Harral* og *Harrald*. Også movingen *Haraldine* (*Harraldine*) kommer til i tiden mellem de to folketællinger – i FT 1845 er der 13 piger der hedder sådan. *Alvilda* og *Viggo* tilhører begge Saxos latiniserede former af nordiske navne. Dog kendes *Alvilda* også i formen *Alvilde* fra Oehlenschlägers ”Vaulundurs Saga” fra 1805. Hverken *Alvilda* eller *Viggo* findes i FT 1801, men har henholdsvis 117 og 134 navnebærere i FT 1845. Det er en interessant udvikling, og derfor har jeg valgt at se lidt nærmere på disse to navne.

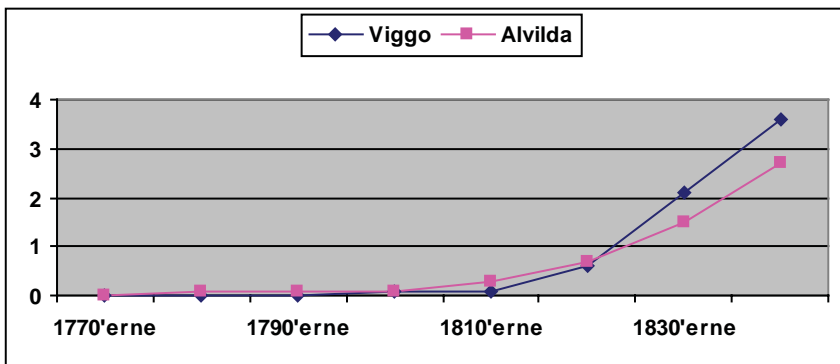

Fig. 4. Udviklingen i brugen af *Viggo* (*Vigo*, *Wiggo*, *Wigo*) og *Alvilda* (*Alvilde*) efter FT 1845 angivet i antal navnebærere pr. 10.000 fødte pr. årti.

Kurverne i figur 4 viser udviklingen i brugen af navnene, og her kan man se at begge navne så småt begynder at blive brugt allerede i det første årti af 1800-tallet, og fra 1820'erne og frem stiger navnenes popularitet jævnt.

Det er ikke kun interessant at se på navnenes udvikling i tid. Det er også relevant at se på hvor det er i landet man bruger navnene, og det kan ses på kortene i figur 5 og 6. Det ses tydeligt at begge navne i FT 1845 er købstadsfænomener med særlig stor koncentration i hovedstaden. Det bekræftes af tallene i tabel 2 som viser hvor stor en procentdel af navnebærerne der boede i København, de øvrige købstæder og på landet. Procenterne skal ses i forhold til hele befolkningens fordeling, og da bliver det endnu mere tydeligt, at disse to navne er byfænomener på den tid.

	Viggo 1845	Alvilda 1845	hele befolkningen, 1845
København	46,3 %	53,6 %	9,0 %
øvrige købstæder	33,6 %	20,6 %	12,1 %
landsogn	20,1 %	25,8 %	78,9 %
i alt	100,0 %	100,0 %	100,0 %

Tab. 2. Fordelingen af *Viggo* (*Vigo*, *Wiggo*, *Wigo*) og *Alvilda* (*Alvilde*) i FT 1845 i procent efter navnebærernes bosted i henholdsvis København, øvrige købstæder og på landet. Til sammenligning er også angivet hele befolkningens fordeling i samme FT.

Fig. 5. Den geografiske spredning af *Alvilda* (*Alvilde*) i FT 1845. Hver prik angiver én navnebærer. Kort: Peder Dam 2007.

De fleste af de navne som viser en egentlig renaissance, er inspireret af Oehlen-schläger. *Baldur* kendes fra "Baldur hin Gode" som findes i "Nordiske Digte" fra

Fig. 6. Den geografiske spredning af *Viggo* (*Vigo*, *Wiggo*, *Wigo*) i FT 1845. Hver prik angiver én navnebærer. Kort: Peder Dam 2007.

1807, og det er et af de navne som ifølge Meldgaard kommer i brug i nyislandsk form med den maskuline nominativs-*ur*. Navnet findes ikke i FT 1801, og selvom Oehlenschlägers digt kom allerede i 1807, er det faktisk kun nogle få som får navnet, måske fordi den islandske *ur*-endelse er for fremmedartet. Den danske form *Balder* er imidlertid heller ikke så udbredt. Og det på trods af at navnet findes i Ewalds "Balders Død" som allerede kom i 1775. I formen *Balthar* optræder navnet tre gange i FT 1801 og tre gange i FT 1845, til gengæld kommer moveringen *Baldine* til i FT 1845 med to navnebærere.

Fra Oehlenschlägers "Nordiske Digte" (1807) hentes også navnet *Hakon* fra hovedpersonen i "Hakon Jarl hin Rige", men denne helt findes også fire år tidligere i Oehlenschlägers "Hakon Jarls Død" i "Digte" fra 1803. Ingen bærer dette navn i FT 1801, mens det findes seks gange i FT 1845. Det er ingen stor renæssance, men da navnet er fraværende i FT 1801, må det være nytillkommet i løbet af den første halvdel af 1800-tallet. Til sammenligning falder antallet af navnebærere af den danske form af navnet *Hagen/Hågen* til det halve fra FT 1801 hvor der var 162 navnebærere, og til FT 1845 hvor der var 81 der hed *Hagen/Haagen*. Fra "Hakon Jarl hin Rige" hentes også pigenavnet *Thora* (*Tora*). Der er godt nok 17 navnebærere i FT 1801, men navnet stiger eksplosivt i brug, og i FT 1845 er der ikke mindre end 1258 som bærer dette navn. I FT 1845 optræder det også enkelte gange med oprindelige moveringsendelser i navnene *Thorabine* og *Thoraline* (3 i

alt). Et andet pigenavn som også hentes i "Hakon Jarl hin Rige", er *Gudrun*. Der er en enkelt navnebærer i FT 1801, mens der er 12 i FT 1845. Det er en beskedent stigning, men procentvis er det dog til at få øje på. Pigenavnet *Gudrun* kendes også fra Oehlenschlägers tragedie "Kjartan og Gudrun", men den kom først i 1848, så den har altså ikke nået at gøre nogen indflydelse på materialet i denne undersøgelse.

En anden af Oehlenschlägers tragedier er "Hagbarth og Signe" fra 1815. Den kan have givet inspiration til brugen af drengenavnet *Hagbarth* (*Hagbard*). Navnet har ingen forekomster i FT 1801, mens der er fem der bærer navnet i FT 1845. Heller ikke her er der tale om nogen imponerende stigning, men navnet går dog fra helt fraværende til at være eksisterende. Det står noget anderledes til med pigenavnet *Signe* fra denne tragedie, og det kommer jeg tilbage til nedenfor.

Brugen af navnene *Valdemar* og *Dagmar* er sandsynligvis inspireret af Ingemanns roman "Valdemar Seier" som kom i 1826. Begge navne kendes i det små i FT 1801 og har begge en noget højere forekomst i FT 1845. *Dagmar* var Valdemar Sejrs dronning, men navnets tilstedeværelse i begyndelsen af 1800-tallet er alligevel temmelig beskedent idet det går fra en navnebærer i FT 1801 til 19 navnebærere i FT 1845. Anderledes iøjnefaldende er det med kongenavnet *Valdemar* som har 11 navnebærere i FT 1801 mens der er hele 687 i FT 1845. Begge navnene tilhører den navnegruppe som ikke oprindeligt er nordiske navne, men som 1800-tallets danskere troede var nordiske fordi de blev båret af de nordiske helte man læste om. Reelt er både *Dagmar* og *Valdemar* danske udviklinger af de slaviske navne *Dragomir* og *Vladimir*.

Jeg har set lidt nærmere på udviklingen og udbredelsen i brugen af drengenavnet *Valdemar* (*Waldemar*) i de to folketællinger. Udviklingen over tid kan ses på grafen i figur 7. Her stiger brugen lidt i de første årtier i 1800-tallet, men den voldsomme stigning kommer først i 1830'erne. Det passer fortrinligt med at Ingemann udgav romanen "Valdemar Seier" i 1826.

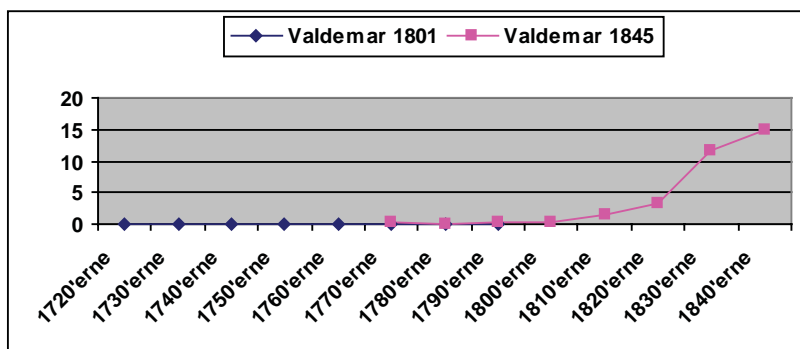

Fig. 7. Udviklingen i brugen af *Valdemar* (*Waldemar*) efter FT 1801 og FT 1845 angivet i antal navnebærere pr. 10.000 fødte pr. årti.

Ser vi på den geografiske fordeling af *Valdemar*, kommer der et tydeligt billede frem af fordelingen mellem by og land, se figur 8 og 9. Det er tydeligt at navnebærerne hovedsageligt findes i København og i de øvrige købstæder. I FT 1801 fordeler de 11 navnebærere sig sådan at der er fem i København, én i de øvrige købstæder og fem i landsogne. Jeg har ikke regnet procenter på det, da det ikke giver mening når det drejer sig om så små tal. Det har jeg derimod gjort for navnebærerne i FT 1845, se tabel 3. Set i forhold til fordelingen af hele befolkningen, bekræfter tallene at der er en stor overvægt af navnebærere i byerne. Tabellen viser at selvom der kun er 9 % af befolkningen der bor i København i FT 1845, så er det alligevel mere end halvdelen af *Valdemar*'erne som boede dér.

	Valdemar 1845	hele befolkningen, 1845
København	54,2 %	9,0 %
øvrige købstæder	24,7 %	12,1 %
landsogne	21,1 %	78,9 %
i alt	100,0 %	100,0 %

Tab. 3. Fordelingen af *Valdemar* (*Waldemar*) i FT 1845 i procent efter navnebærernes bosted i henholdsvis København, øvrige købstæder og på landet. Til sammenligning er også angivet hele befolkningens fordeling i samme FT.

Navne som findes i forvejen, men som får en opblomstring

En del af de navne som behandles i denne undersøgelse, findes i brug allerede i FT 1801, men antallet af mange af disse navne er alligevel steget så meget når vi kommer til FT 1845, at de med nogen forbehold kan regnes til den nordiske navnerenæssance, se tabel 4.

	FT 1801		FT 1845
Agnes	36	>	185
Axel	213	>	507
Carl (Karl)	4.740	>	11.698
Einar (Ejnar)	4	>	18
Gunhild	13	>	66
Helge	8	>	14
Holger	182	>	241
Olaf (Olaff)	3	>	26
Otto	891	>	989
Rigmor (Rimor)	1	>	4
Signe	115	>	283
Thyra (Tyra, Tyrre)	10	>	21
Valborg (Valdborg, Walborg, Waldborg)	131	>	180

Tab. 4. Navne i materialet som findes i FT 1801, men som får en opblomstring i FT 1845.

Fig. 8. Den geografiske spredning af *Valdemar* (*Waldemar*) i FT 1801. Hver prik angiver én navnebærer. Kort: Peder Dam 2007.

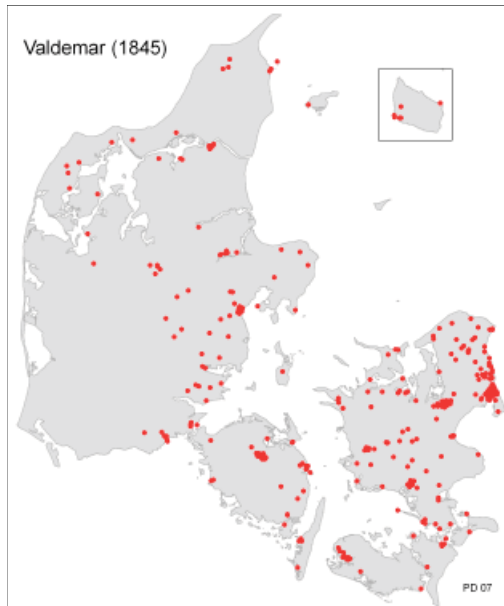

Fig. 9. Den geografiske spredning af *Valdemar* (*Waldemar*) i FT 1845. Hver prik angiver én navnebærer. Kort: Peder Dam 2007.

Fra Saxo har vi pigenavnet *Thyra* som er en latinisering af det nordiske *Thyrvi*. Oehlschläger bruger også navnet, skrevet *Tyra*, i "Palnatoke" fra 1809. Brugen af *Thyra* (*Tyra*, *Tyrria*) stiger fra 10 i FT 1801 til 21 i FT 1845. Det er ikke nogen imponerende høj udbredelse, men antallet af navnebærere bliver dog godt og vel fordoblet. *Thyra* er altså ikke steget lige så voldsomt i popularitet som de andre latiniserede former *Viggo* og *Alvilda*, som vi så på ovenfor. Pigenavnet *Gunhild* har vi også fra oversættelserne af Saxo. Antallet af navnebærere stiger fra 13 i FT 1801 til 66 i FT 1845 hvilket svarer omtrent til en firedobling. Andre former af navnet har en mere krank skæbne. Den danske form *Gundel* (*Gondel*) falder i antal fra 233 i FT 1801 til 63 i FT 1845, mens formen *Gunild*, der faktisk kendes allerede fra Ewalds "Fiskerne" fra 1779, falder en smule fra 477 i FT 1801 til 449 i FT 1845. Navnet findes også med et væld af oprindelige moveringsendelser som dog hver især optræder i sparsomt antal uden at have større tendens i den ene folketælling frem for den anden og uden at formen med *-h-* foretrækkes frem for formerne uden *-h-*, fx *Gunelle* (FT 1801: 1 > FT 1845: 0) og *Gunhilde* (*Gundhilde*) (FT 1801: 8 > FT 1845: 5), *Gondellina* (*Gondelina*) (FT 1801: 0 > FT 1845: 4) og *Gunildine* (FT 1801: 0 > FT 1845: 1).

Andre navne som vi møder hos Oehlschläger, får også et opsving, men slet ikke i samme grad som vi så det ovenfor. Det gælder drengenavnene *Einar* og *Helge*. *Einar* (*Ejnar*) kender vi fra Oehlschlägers "Hakon Jarl hin Rige" fra 1807, og det stiger kun fra 4 i FT 1801 til 18 i FT 1845. Den danske form *Einer* (*Ejner*) med *-e-* i sidste stavelse står det endnu mere sløjt til med. Den stiger fra 7 i FT 1801 til 12 i FT 1845. *Helge* får et tilsvarende opsving ved inspiration fra Oehlschlägers digt "Helge" fra 1814. Navnets forekomst stiger svagt fra 8 i FT 1801 til 14 i FT 1845. I perioden mellem de to folketællinger kommer desuden moveringen *Helgine* til med fire navnebærere i FT 1845.

Andre navne som vi møder i Oehlschlägers digtning, får et større opsving end det vi lige har set. Det gælder pigenavnene *Signe* og *Valborg*. *Signe* kender vi fra Oehlschlägers tragedie "Hagbarth og Signe" fra 1815. Men hvor *Hagbarth*, som vi så ovenfor, var ukendt i FT 1801 og kun havde fem navnebærere i FT 1845, var der 115 som hed *Signe* allerede i FT 1801, og antallet stiger til over det dobbelte med 283 navnebærere i FT 1845. På grund af sammenfald i udtalen blandes *Signe* ofte sammen med *Sine* som egentlig er en kæleform til pigenavne der ender på *-sine*. Brugen af denne kæleform stiger fra 37 i FT 1801 til 788 i FT 1845 – altså en temmelig voldsom stigning. Det er umuligt at holde de to navne ude fra hinanden, og i realiteten er det ikke til at sige om opsvinget skyldes den nordiske navnerenæssance, eller om det skyldes den stigende brug af kæleformer som døbenavne. *Valborg* kender vi fra Oehlschlägers tragedie "Axel og Valborg" fra 1810, og som hos *Signe* er der allerede en del der hedder *Valborg* (*Valdborg*, *Walborg*, *Waldborg*) i FT 1801, nemlig 131. Det tal stiger med ca. 50 % sådan at der er 180 navnebærere i FT 1845. Fra "Axel og Valborg" har vi også drengenavnet *Olaf*, men det findes desuden i Oehlschlägers "Ha-

kon Jarl hin Rige” fra 1807. Der er tre som bærer navnet *Olaf* (*Olaff*) i FT 1801 mens der er 26 i FT 1845. Den danske form *Ole* er meget udbredt i begge folketællinger med 11.943 navnebærere i FT 1801 og 15.114 i FT 1845. Den nordiske navnerenæssance ser altså ikke ud til at have haft en negativ påvirkning på udbredelsen af *Ole*.

En række navne som allerede kendes i FT 1801 får et opsving i perioden mellem de to folketællinger som følge af Ingemanns historiske værker. Pigenavnet *Agnes* finder vi i ”Erik Menveds Barndom” fra 1828. *Agnes* er jo faktisk et kristent helgenindenavn, men det var også navnet på Erik Klippings dronning (død 1304), og derfor kan navnet med god ret tilhøre den nordiske navnerenæssance. I FT 1801 var der 36 der hed *Agnes*, men antallet var mangedoblet i FT 1845 hvor der var 185 navnebærere. Drengenavnet *Holger* får et opsving som kan skyldes Ingemanns digtcyklus ”Holger Danske” fra 1837. Navnets forekomst stiger fra 182 i FT 1801 til 241 i FT 1845. Opsvinget er ikke så iøjnefaldende som tilfældet er for nogle af de tidligere nævnte navne, men der har heller ikke været mange år at løbe på fra værket kom i 1837 og til folketællingen i 1845. Dog kommer moveringer som *Holgercine*, *Holgerine*, *Holgerline*, *Holgermine* og *Holgersine* også til i tiden mellem de to folketællinger (FT 1801: 0 > FT 1845: 8 (i alt)).

Ingemanns historiske roman ”Valdemar Seier” fra 1826 kan, ud over *Dagmar* og *Valdemar* som er beskrevet tidligere, også have givet et opsving til flere andre navne. Det gælder pigenavnet *Rigmor* (*Rimor*) som er meget sjældent i første halvdel af 1800-tallet hvor det stiger fra en enkelt navnebærer i FT 1801 til fire i FT 1845. Fra samme roman kendes tre navne som var forholdsvis udbredte i forvejen. Det gælder drengenavnene *Otto*, *Axel* og *Carl*. *Otto* stiger kun lidt med 891 navnebærere i FT 1801 til 989 i FT 1845. Omvendt kan det observeres at navnets danske form *Otte* falder fra 299 i FT 1801 til 196 i FT 1845.

Jeg har valgt at se lidt nærmere på *Axel* og *Carl*. For kan man regne det for renæssance når navnene allerede i FT 1801 var så udbredte som tilfældet er? Hvornår finder stigningen i brugen af navnene sted, og tilhører brugen af de to navne bestemte geografiske områder?

I folketællingen fra 1801 er der 213 der hedder *Axel*, mens antallet i FT 1845 er 507, altså omtrent 2½ gang større. I samme tidsrum stiger brugen af det move-rede navn *Axeline* (*Axelline*) fra 9 i FT 1801 til 44 i FT 1845. (Stavemåden *Aksel* spiller ingen betydelig rolle i de to folketællinger hvor en person bærer navnet i denne stavemåde i FT 1801 og to i FT 1845). Når det gælder *Carl* (*Karl*) er tallene meget højere, men relativt set dog nogenlunde tilsvarende. I FT 1801 er der 4.740 som bærer fornavnet *Carl* (*Karl*), mens antallet i FT 1845 er ca. 2½ gang større, nemlig 11.698. I tiden mellem de to folketællinger kommer der desuden nogle moveringer til *Carl* (*Karl*) i brug. De optræder med endelser som *-dine*, *-ine*, *-line*, *-mine* og *-sine* (FT 1801: 0 > FT 1845: 11 (i alt)).

Så langt ligner brugen af *Axel* og *Carl* altså hinanden. Men ser vi på stigningen i brugen af de to drengenavne over tid, ser det ud til at foregå lidt forskelligt. *Axel*

fører en jævn og stilfærdig tilværelse ind til 1820'erne hvor forekomsterne så småt begynder at stige, se figur 10. Denne stigning bliver mere stejl i slutningen af den undersøgte periode, og det passer forrygende med udgivelsen af Valdemar Seier i 1826.

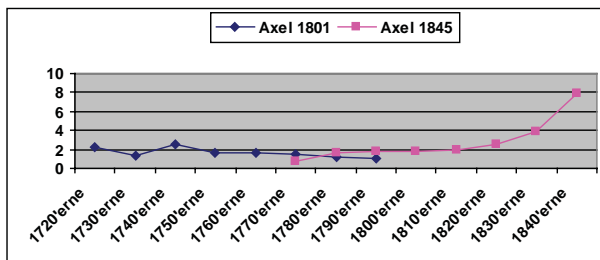

Fig. 10. Udviklingen i brugen af *Axel* efter FT 1801 og FT 1845 angivet i antal navnebærere pr. 10.000 fødte pr. årti.

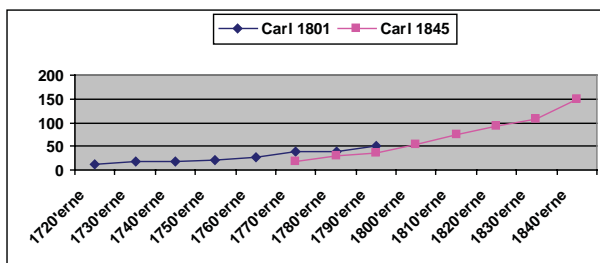

Fig. 11. Udviklingen i brugen af *Carl* (*Karl*) efter FT 1801 og FT 1845 angivet i antal navnebærere pr. 10.000 fødte pr. årti.

Den stigende kurve for *Carl* (*Karl*) er mere jævn, se figur 11. Den bliver en lille smule mere stejl mod slutningen af den undersøgte periode, men der er ikke på samme måde som ved *Axel* et bestemt tidspunkt hvor man kan sige at *Carl* får sit opsving. Der er dog ingen tvivl om at *Carl* er et populært navn, men spørgsmålet er om man uden videre kan tilskrive populariteten den nordiske navnerenæssance? Under alle omstændigheder kan man næppe kalde udviklingen for en egentlig renæssance som den ser ud her.

	Axel 1801	hele befolkningen, 1801	Axel 1845	hele befolkningen, 1845
København	12,6 %	11,0 %	31,7 %	9,0 %
øvrige købstæder	12,1 %	10,5 %	21,6 %	12,1 %
landsogne	75,3 %	78,5 %	46,7 %	78,9 %
i alt	100,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %

Tab. 5. Fordelingen af *Axel* i FT 1801 og FT 1845 i procent efter navnebærernes bosted i henholdsvis København, øvrige købstæder og på landet. Til sammenligning er også angivet hele befolkningens fordeling i begge FT.

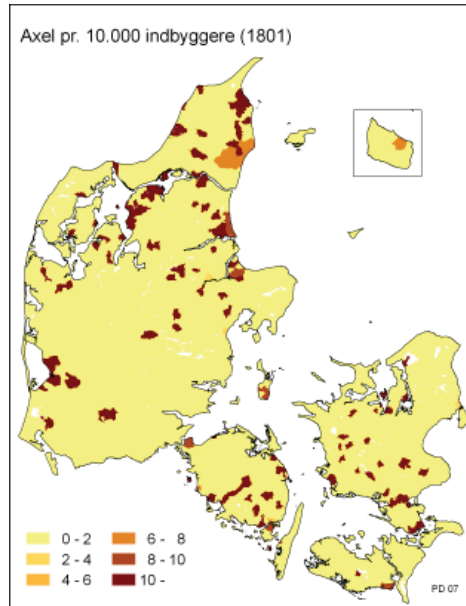

Fig. 12. Den geografiske spredning af *Axel* i FT 1801. Farverne angiver antal navnebærere pr. 10.000 indbyggere, jf. angivelserne på kortet. Kort: Peder Dam 2007.

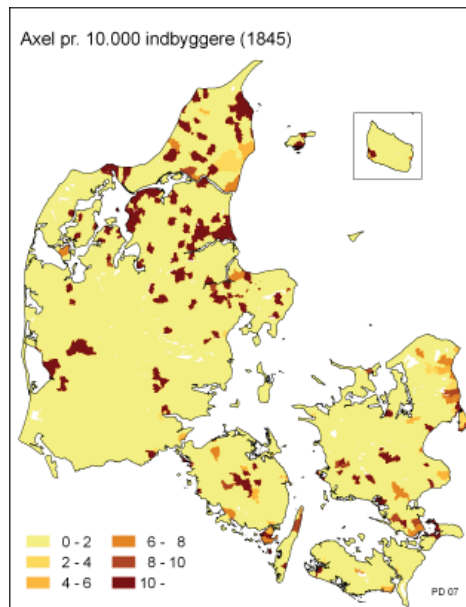

Fig. 13. Den geografiske spredning af *Axel* i FT 1845. Farverne angiver antal navnebærere pr. 10.000 indbyggere, jf. angivelserne på kortet. Kort: Peder Dam 2007.

Ser vi på udbredelsen af *Axel* på landsplan i FT 1801, kan vi se at der er flest navnebærere i det nordlige Jylland og på visse dele af Øerne, se figur 12. I FT 1845 har billedet ikke ændret sig meget, ud over at der kommer en hel del til i hovedstadsområdet, se figur 13. Når man regner andelen af navnebærere ud i forhold til befolkningen, kommer et tydeligere billede frem, se tabel 5. I FT 1801 er *Axel* nogenlunde jævnt fordelt idet fordelingen i procent ligger tæt på fordelingen i hele befolkningen. Det har ændret sig i FT 1845 hvor andelen af navnebærere i København og i de øvrige købstæder er steget en del. Så på trods af at *Axel* er et kendt og relativt udbredt navn i forvejen, så får det altså et opsving i byerne ligesom vi kan forvente det af et navn som tilhører den nordiske navnerenæssance.

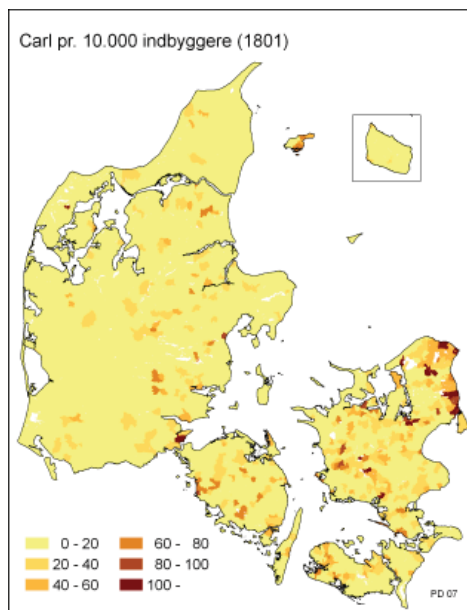

Fig. 14. Den geografiske spredning af *Carl (Karl)* i FT 1801. Farverne angiver antal navnebærere pr. 10.000 indbyggere, jf. angivelserne på kortet. Kort: Peder Dam 2007.

	Carl 1801	hele befolk- ningen, 1801	Carl 1845	hele befolk- ningen, 1845
København	55,3 %	11,0 %	35,9 %	9,0 %
øvrige købstæder	18,8 %	10,5 %	27,0 %	12,1 %
landsogne	25,9 %	78,5 %	37,1 %	78,9 %
i alt	100,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %

Tab. 6. Fordelingen af *Carl (Karl)* i FT 1801 og FT 1845 i procent efter navnebærernes bosted i henholdsvis København, øvrige købstæder og på landet. Til sammenligning er også angivet hele befolkningens fordeling i begge FT.

Det samme er ikke tilfældet for *Carl*. I FT 1801 findes navnet i det meste af landet, men der er en overvægt i hovedstaden og købstæderne, se figur 14. Det har jævnet

sig ud i FT 1845, og spredningen i landet er større, se figur 15. Der er altså allerede en overvægt af byboer som bærer dette navn i FT 1801, også når man sammenligner med hele befolkningens fordeling, se tabel 6. I FT 1845 er denne andel blevet mindre i hovedstaden, mens andelen i de øvrige købstæder er øget, ligesom den er på landet. *Carls* udbredelse opfylder ikke forventningen om at navnet, som et renæssancenavn, først får et særlig højt opsving i byerne. Og udbredelsen følger, som vi så ovenfor heller ikke det forventede mønster med et tydeligt opsving i antallet af navnebærere på et tidspunkt i 1800-tallet.

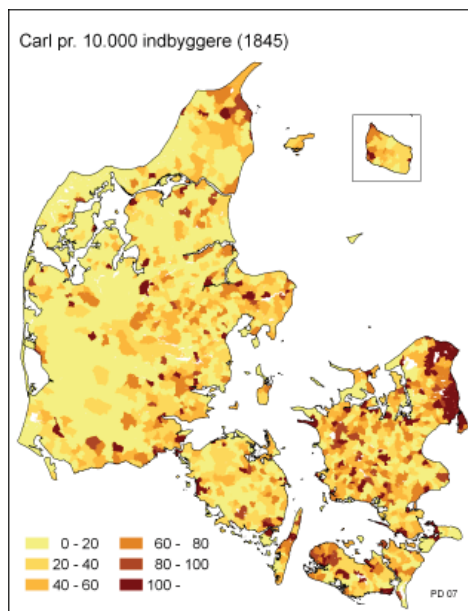

Fig. 15. Den geografiske spredning af *Carl* (*Karl*) i FT 1845. Farverne angiver antal navnebærere pr. 10.000 indbyggere, jf. angivelserne på kortet. Kort: Peder Dam 2007.

Navne som ikke bliver hyppigere

En række af undersøgelsens navne viser overhovedet ingen tegn på renæssance. Der sker tværtimod et fald i brugen af nogle af navnene fra FT 1801 til FT 1845 mens andre navne slet ikke optræder i de to folketællinger, se tabel 7.

	FT 1801		FT 1845
Asbjørn	5	>	1
Eric (Erich, Erick, Erik)	2.782	>	2.620
Gerdur	0	>	0
Hroar	0	>	0
Inge (Enge)	562	>	196
Ingeborg (Ingebor, Engeborg)	4.390	>	3.819

Ingefred	21	>	10
Kiartan	1	>	0
Margrethe (Margrete, Magrete, Magrethe)	10.718	>	10.059
Oluf (Oluff)	357	>	168
Ragnhildur	0	>	0
Stærkodder	0	>	0
Thorbjørn	10	>	4
Aage	60	>	35

Tab. 7. Navne i materialet som ikke bliver hyppigere i FT 1845 i forhold til i FT 1801.

Fire af de undersøgte navne findes slet ikke i materialet. Det er de to pigenavne *Gerdur* og *Ragnhildur* med islandske endelser på *-ur*. Dog kan der ses et lille opsving i brugen af pigenavnet *Ragnhild*, uden den islandske endelse, idet én pige hedder sådan i FT 1801, mens der er 16 navnebærere i FT 1845. Den lille stigning i brugen af dette navn skyldes sandsynligvis at det optræder i Hertz' romantiske tragedie "Svend Dyrings Huus" fra 1836. Navnet *Stærkodder* findes heller ikke i de to folketællinger, men er kun – som Meldgaard i det ovenfor anførte citat med letelse konstaterer – blevet brugt til et værtshus og en bugserbåd (Meldgaard 1991 s. 69). *Hroar*, den islandske form af *Roar/Roer*, er der tilsyneladende heller ingen som har fundet egnet til brug selvom det er navnet på en af heltene i Oehlenschlägers digt "Helge" fra 1814 og er titelhelt i "Hroars Saga" fra 1817. Dog hedder en enkelt *Roar* uden *H-* i FT 1845, mens navnet i formen *Roer* har fire navnebærere i FT 1801, men kun 2 i FT 1845. Den manglende udbredelse af *Hroar* skyldes formentlig at forlyden *Hr-* som ikke findes i dansk, har været for fremmedartet i danskernes ører.

Det står også sløjt til med drengenavnet *Kiartan*. Der er en enkelt navnebærer i FT 1801, men ingen i FT 1845. Dog findes navnet *Kjærten* en enkelt gang i FT 1845, og det ligner en fordansket form af *Kiartan*. Inspirationen til drengenavnet *Kiartan* hentes i Oehlenschlägers tragedie "Kjartan og Gudrun", men den udkom først i 1848, og det giver en god forklaring på hvorfor vi ikke møder navnet i denne undersøgelse som jo kun går til 1845.

Nogle omdannelser til gammelnordisk form af nordiske navne som tidligere var i brug i en dansk udvikling, ser heller ikke ud til at være slået igennem i materialet til denne undersøgelse. Den gammelnordiske form *Asbjørn* (*Asbiörn*, *Asbiörn*) falder fra fem navnebærere i FT 1801 til en enkelt i FT 1845. Den danske form af navnet, *Esben* (*Espen*), er mere udbredt, men også faldende fra 260 forekomster i FT 1801 til 238 i FT 1845. Samme tendens gør sig gældende for *Thorbjørn* som er den gammelnordiske form af det danske *Torben*. *Thorbjørn* har 10 navnebærere i FT 1801, mens der kun er 4 i FT 1845. *Torben* (*Törpen*, *Thorben*) er derimod ganske svagt stigende fra 28 navnebærere i FT 1801 til 32 i FT 1845. Den sjældnere form *Terben* (*Terpen*, *Therben*) falder fra fem navnebærere i FT 1801 til tre i FT 1845, mens formen *Tarben* (*Tarpen*) har tre forekomster i hver af folketællingerne.

En række nordiske navne fra Ingemanns romaner taber også terræn når man sammenligner forekomsterne i de to folketællinger. Det gælder tre mandsnavne, nemlig *Eric*, *Aage* og *Oluf*. *Eric* (*Erich*, *Erick*, *Erik*) falder fra 2782 i FT 1801 til 2620 i FT 1845, mens *Aage* går tilbage fra 60 i FT 1801 til 35 i FT 1845. *Oluf* falder fra 357 i FT 1801 til 168 i FT 1845, og det skal ses i lyset af det tidligere nævnte *Olaf* som jo faktisk steg fra tre til 26. Fire kvindenavne fra Ingemanns romaner falder også i udbredelse mellem de to folketællinger, det er *Inge*, *Ingeborg*, *Ingefred* og *Margrethe*. *Inge* (*Enge*) falder fra 562 navnebærere i FT 1801 til 196 i FT 1845 og *Ingefred* fra 21 i FT 1801 til 10 i FT 1845. Det meget mere udbredte *Ingeborg* har 4390 navnebærere i FT 1801 mens antallet er faldet til 3819 i FT 1845.

Som et sidste eksempel på navne som almindeligvis regnes til den nordiske navnerenæssance, men som faktisk falder i brug mellem de to folketællinger har jeg valgt at se nærmere på *Margrethe* (*Margrete*, *Magrethe*, *Magrete*). Det er som bekendt et kristent helgenindenavn, men når det knyttes til den nordiske navnerenæssance skyldes det den danske dronning med dette navn som er titelfigur i Ingemanns epos ”Dronning Margrete” fra 1836. Det er et meget udbredt navn med 10.718 navnebærere i FT 1801, men antallet falder til 10.059 i FT 1845.

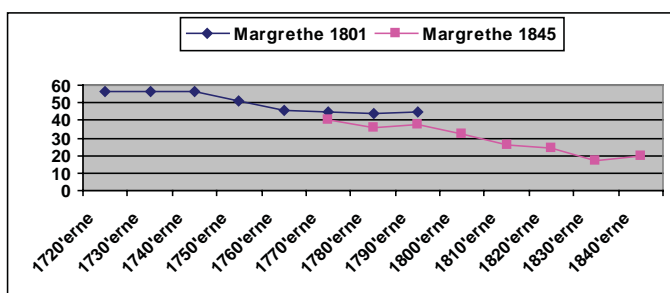

Fig. 16. Udviklingen i brugen af *Margrethe* (*Margrete*, *Magrethe*, *Magrete*) efter FT 1801 og FT 1845 angivet i antal navnebærere pr. 10.000 fødte pr. årti.

I figur 16 ses udviklingen over tid, og her kan det observeres at antallet af navnebærere falder jævnt i hele undersøgelsesperioden. I tabel 8 kan vi se forholdet mellem land og by, og her er navnet et udpræget landbonavn i begge folketællinger. Andelen af navnebærere i byerne er altså mindre end den andel af befolkningen som bor der, og andelen af navnebærere på landet er større en andelen af landboer. Det svarer altså ikke til det man ville forvente af et navn som tilhører den nordiske navnerenæssance. Ser vi på udbredelseskortene i figur 17 og 18, kan vi se at *Margrethe* hovedsageligt hører hjemme på Sjælland og i Vendsyssel med en meget højere koncentration i FT 1801 end i FT 1845. I FT 1845 kan vi i øvrigt se at det især er i hovedstaden og i områder med købstæder at navnet falder i brug. Det kan næsten karakteriseres som en omvendt navnerenæssance!

	Margrethe 1801	hele befolk- ningen, 1801	Margrethe 1845	hele befolk- ningen, 1845
København	8,0 %	11,0 %	5,7 %	9,0 %
øvrige købstæder	9,6 %	10,5 %	10,6 %	12,1 %
landsogne	82,4 %	78,5 %	83,7 %	78,9 %
i alt	100,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %

Tab. 8. Fordelingen af *Margrethe* (*Margrete*, *Magrethe*, *Magrete*) i FT 1801 og FT 1845 i procent efter navnebærernes bosted i henholdsvis København, øvrige købstæder og på landet. Til sammenligning er også angivet hele befolkningens fordeling i begge FT.

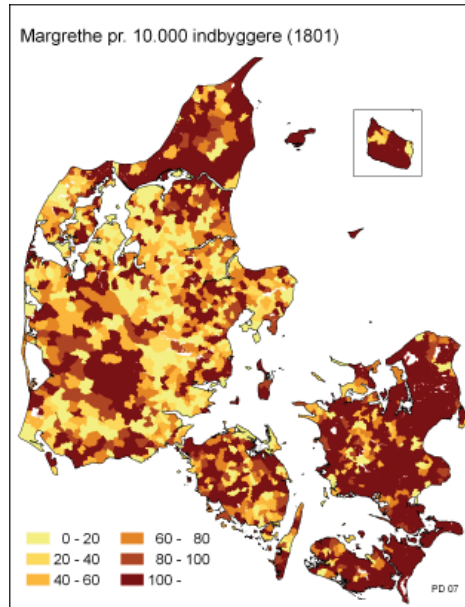

Fig. 17. Den geografiske spredning af *Margrethe* (*Margrete*, *Magrethe*, *Magrete*) i FT 1801. Farverne angiver antal navnebærere pr. 10.000 indbyggere, jf. angivelserne på kortet. Kort: Peder Dam 2007.

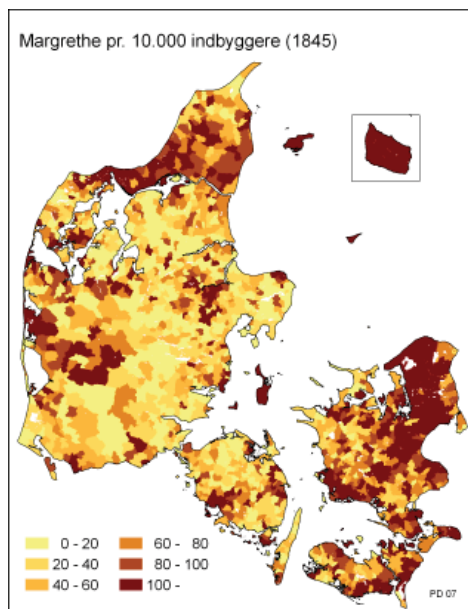

Fig. 18. Den geografiske spredning af *Margrethe* (*Margrete*, *Magrethe*, *Magrete*) i FT 1845. Farverne angiver antal navnebærere pr. 10.000 indbyggere, jf. angivelserne på kortet. Kort: Peder Dam 2007.

Konklusion

De navne der ifølge min definition kan indgå i den nordiske navnerenæssance, er navne fra litteraturen som var fraværende eller relativt få i tiden op til 1800-tallet, og som fik et tydeligt opsving i 1800-tallet. Det drejer sig både om navne som er af nordisk oprindelse, og om navne som af samtiden blev opfattet som nordiske fordi de blev båret af gamle nordiske helte og heltinder.

Undersøgelsen viser at det er meget forskelligt hvordan de navne vi normalt forbinder med navnerenæssancen opfører sig i første halvdel af 1800-tallet. De navne som er kategoriseret til den gruppe som viser en egentlig renæssance, viser at vi med god ret kan regne med at den nordiske navnerenæssance faktisk optræder i det undersøgte tidsrum. De nærmere undersøgte navne, *Alvilda*, *Viggo* og *Valdemar*, viser at navnerenæssancen sandsynligvis gør sig gældende fra 1820'erne.

De to øvrige grupper navne i undersøgelsen viser at man ikke kan regne med at alle navne fra romantikkens litteratur om Nordens fortid får en renæssance. Den gruppe navne som har en vis udbredelse allerede i FT 1801, viser også at det sandsynligvis er begrænset hvor mange navne der tilhører den nordiske navnerenæssance, eller også skal vi tage meget let på betegnelsen renæssance. Hvis navnene fra

den gruppe skal regnes med, så dækker renæssance ikke kun genoptagne navne, men også over eksisterende navne som har fået en opblomstring.

Den gruppe navne som stagnerer eller falder i antal i tiden mellem FT 1801 og FT 1845 fortæller at visse navne enten først får en renæssance i perioden efter denne undersøgelses tidsrum, eller at de slet ikke gør sig gældende i forbindelse med den nordiske navnerenæssance. Som eksempel viser det nærmere undersøgte *Margrethe* at antallet af navnebærere er stødt faldende gennem den undersøgte periode.

Til nye undersøgelser i emnet er det oplagt at tage flere forhold op til overvejelse for som det fremgår af nærværende undersøgelse, er det ikke nemt at give en generel karakteristik af hvilke nordiske navne der får en renæssance i første halvdel af 1800-tallets Danmark. Man behøver et indgående kendskab til den litteratur der har ”leveret” de nordiske navne. Men det kræver også – efter min mening – en vurdering af de enkelte navne i forhold til det jeg i mangel af bedre vil kalde heltestatus, sådan en status bør nemlig kunne angive en vis sandsynlighed for opkaldelse. Men det kræver også en kategorisering af hvert stykke litteratur. For hvor mange har læst de enkelte bøger, og hvor mange har set teaterstykkerne?

Efter sådan en vurdering kan man begynde at undersøge om navnenes udvikling svarer til forventningerne. Jeg synes nemlig det er lige så interessant at et navn som *Valdemar* stiger i brug som forventet, som at et navn som *Hroar* overhovedet ikke gør sig gældende selv om det er navnet på en helt i to af Oehlenschlägers udgivelser. For hvis heltestatussen er høj og udgivelsen har haft en stor modtagergruppe, hvad kan så være årsagen til at et navn har svært ved at slå igennem?

Litteratur og kilder

Arkivalier Online: www.arkivalieronline.dk

Dansk Demografisk Database, Dansk Data Arkiv, Statens Arkiver: <http://ddd.dda.dk>

Ewald, Johannes, 1775: Balders Død. I: Johannes Ewalds Samlede Skrifter. Tredje Bind. Udgivet af Det danske Sprog- og Litteraturselskab. København 1916. S. 19–84.

Ewald, Johannes, 1779: Fiskerne. I: Johannes Ewalds Samlede Skrifter. Tredje Bind. Udgivet af Det danske Sprog- og Litteraturselskab. København 1916. S. 146–220.

FT 1801 = Database over folketælling i Danmark i 1801. Fra Dansk Demografisk Database hos Dansk Data Arkiv under Statens Arkiver.

FT 1845 = Database over folketælling i Danmark i 1845. Fra Dansk Demografisk Database hos Dansk Data Arkiv under Statens Arkiver.

Grundtvig, N. F. S., 1818–22: Danmarks Krønike af Saxo Grammaticus 1–3. København.

Gustafsson, Linnea, 2002: Novation i norr. Nye dopnamn och namngivningsmönster i Skelleftebygden 1791–1890. *Anthroponymica Suecana* 12. Umeå.

Hertz, Henrik, 1836: Svend Dyrings Huus. 2. oplag, København. 1837.

- Ingemann, B. S., 1826: Valdemar Seier. Tekstudgivelse, efterskrift og noter af Marita Akhøj Nielsen. Danske Klassikere. Det danske Sprog- og Litteraturselskab, København. 1987.
- Ingemann, B. S., 1828: Erik Menveds Barndom. B. S. Ingemanns Historiske Romaner. Udgivne af P. E. Langballe. København og Kristiania 1911.
- Ingemann, B. S., 1836: Dronning Margrete. København.
- Ingemann, B. S., 1837: Holger Danske. Ved Kristoffer Nyrop. København 1893.
- Meldgaard, Eva Villarsen, 1965: Sydvestjysk navneskik gennem 300 år. København.
- Meldgaard, Eva Villarsen, 1990: Studier i københavnske fornavne 1650–1950. København.
- Meldgaard, Eva Villarsen, 1991: Navnemode og modenavne. 6000 dreng- og pigenavne. København.
- Meldgaard, Eva Villarsen, 1997: Fornavnemoder i Danmark 1820–2020. I: *Studia Anthroponymica Scandinavica* 15. S. 101–112.
- Nedrelid, Gudlaug, & Tom Schmidt (red.) 2005: Person- og stadnamn under den nordiske namnrenessansen. Rapport frå NORNAs 34. symposium, Dømmesmoen 10.–12. september 2004. Skriftserien nr. 116. Høgskolen i Agder, Kristiansand.
- Oehlenschläger, Adam, 1803: Digte. København.
- Oehlenschläger, Adam, 1803: Hakon Jarls Død. I: *Poetiske Skrifter I*, udgivne af H. Topsøe-Jensen. København 1926. S. 6–10.
- Oehlenschläger, Adam, 1805: Vaulundurs Saga. I: *Poetiske Skrifter II*, udgivne af H. Topsøe-Jensen. København 1927. S. 1–59.
- Oehlenschläger, Adam, 1807: Nordiske Digte. *Poetiske Skrifter III*, udgivne af H. Topsøe-Jensen. København 1928. S. 1–431.
- Oehlenschläger, Adam, 1807: Baldur hin Gode. I: *Nordiske Digte. Poetiske Skrifter III*, udgivne af H. Topsøe-Jensen. København 1928. S. 137–224.
- Oehlenschläger, Adam, 1807: Hakon Jarl hin Rige. I: *Nordiske Digte. Poetiske Skrifter III*, udgivne af H. Topsøe-Jensen. København 1928. S. 225–392.
- Oehlenschläger, Adam, 1809: Palnatoke. I: *Poetiske Skrifter IV*, udgivne af H. Topsøe-Jensen. København 1928. S. LV–134.
- Oehlenschläger, Adam, 1810: Axel og Valborg. I: *Poetiske Skrifter IV*, udgivne af H. Topsøe-Jensen. København 1928. S. 135–262.
- Oehlenschläger, Adam, 1814: Helge. I: *Poetiske Skrifter V*, udgivne af H. Topsøe-Jensen. København 1930. S. 1–154.
- Oehlenschläger, Adam, 1815: Hagbarth og Signe. København.
- Oehlenschläger, Adam, 1817: Hroars Saga. København.
- Oehlenschläger, Adam, 1848: Kjartan og Gudrun. ([København.] kopi 1980).
- Saxo: se henholdsvis Grundtvig, Schousbølle og Vedel.
- Schousbølle, Sejer, 1752: *Historia Danica*, paa dansk. Eller den Danske Historie, som Saxo Grammaticus paa Latin haver sammenskrevet. København.
- Søndergaard, Georg, 1979: Bogen om personnavne. Oprindelse, Historie, Brug. Copenhagen.

Vedel, Anders Søffrinssøn, 1575: *Den Danske Krønike som Saxo Grammaticus screff.* København.

Summary

The Nordic Name Renaissance in Denmark. Preliminary studies

On the basis of names already connected to the Nordic Name Renaissance by Eva Villarsen Meldgaard (1991 & 1997), I have studied the development in two censuses from 1801 (FT 1801) and 1845 (FT 1845). The study shows that it is very different how the names investigated actually behave in the first half of the 19th century. Some names show that we rightly can place the Nordic Name Renaissance to this period of time, whereas three closer studies of the names *Alvilda*, *Viggo* and *Valdemar* show that the renaissance developed in the 1820s. However, not all the names studied belong to the renaissance. Some names are used to a larger or lesser extent in FT 1801, and see an increased usage in FT 1845. If these names are counted as belonging to the Nordic Name Renaissance, the word renaissance should not be understood literally, and it should also count existing names that have seen an increase. Other names are used as soon as in FT 1801 but do not see an increase in FT 1845, and some even decrease in the number of name bearers in the period between the two censuses. This tells us that some of the names studied do not enjoy a renaissance until after the studied period of time, or that they have no affect whatsoever on what is termed the Nordic Name Renaissance.

These preliminary studies show that it is not easy to formulate the general characteristics of names that belong to the Nordic Name Renaissance in the first half of the 19th century. It is important to have a good knowledge of the literature that “delivered” the Nordic names, to know from which characters newborn babies were likely to have received names. In addition, since the names seems to behave very differently, its necessary to investigate every name separately. This means that it will be a very large job to make a complete study of the Nordic Name Renaissance in Denmark.

Birgit Eggert
 Afdeling for Navneforskning
 Nordisk Forskningsinstitut,
 Københavns Universitet
 Njalsgade 136
 DK-2300 København S
 beggert@hum.ku.dk